

РЕФОРМА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

УДК 343.85:343.352

НОВІ ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: СПРОБИ АНАЛІЗУ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ

Руденко М. В.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри правосуддя
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
Заслужений юрист України

Мельник О. В.,

кандидат юридичних наук,
заступник прокурора Харківської області,
старший радник юстиції

Анотація: У статті аналізуються нові законодавчі положення щодо спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, зокрема Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України, органів внутрішніх справ України. Особлива увага приділена розкриттю нормативного змісту щодо функцій та повноважень органів прокуратури у цій сфері.

Ключові слова: корупція, антикорупційне законодавство, антикорупційні органи, завдання, функції, повноваження, взаємозв'язки.

Аннотация: В статье анализируются новые законодательные положения, касающиеся специально уполномоченных субъектов в сфере противодействия коррупции, в частности Национального агентства по вопросам предупреждения коррупции, Национального антикоррупционного бюро Украины, органов внутренних дел Украины. Особое внимание уделено раскрытию нормативного содержания функций и полномочий органов прокуратуры в данной сфере.

Ключевые слова: коррупция, антикоррупционное законодательство, антикоррупционные органы, задачи, функции, полномочия, взаимосвязи.

Annotation: This article analyzes the new legislative provisions to specifically authorized entities in combating corruption, including the National Agency for the Prevention of Corruption., National Anti-Corruption Bureau of Internal Affairs of Ukraine. Special attention is paid to the normative content of disclosure on the functions and powers of the prosecution in this area.

Key words: corruption, anti-corruption legislation, prosecution, tasks, functions, powers.

На сьогодні особливу важливість набувають питання щодо місця і ролі нових державних органів у т.ч. оновленої прокуратури у механізмі забезпечення нового антикорупційного законодавства, від ефективності діяльності яких, багато в чому залежатиме успішність реалізації засад державної антикорупційної політики. Однак незважаючи на важливість окресленої проблеми, як у нормативно-правовому забезпеченні діяльності цих органів у т.ч. прокуратури (спеціалізованої антикорупційної прокуратури), так і у теоретичних дослідженнях, все ще спостерігається наявність суперечностей, які створюють термінологічну плутанину і сприяють виникненню колізій правозастосовної практики. Тому визначення особливостей діяльності певних інституцій, і зокрема прокуратури, у сфері протидії корупції, потребує на сьогодні системного підходу, який дозволить би врахувати всі взаємозв'язки кожного із них. Вказане обумовлює актуальність та новизну статті, метою якої є визначення, насамперед, сутності діяльності нових антикорупційних органів, зокрема як самостійно уповноважених суб'єктів протидії корупції. Це має велике як теоретичне, так і практичне значення.

Треба зазначити що Законом України № 198-VIII від 12 лютого 2015 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства запобігання корупції», частину першу статті 1 Закону України № 1700 від 14.10.2014р. «Про запобігання корупції» було доповнено новим абзацом такого змісту:

«Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції – органи прокуратури, органи внутрішніх справ України, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції». Таке законодавче визначення дозволяє стверджувати про те що у державі створена нова система спеціально уповноважених органів протидії корупції (чотири державні органи), у якій провідна роль відводиться органам прокуратури, і які займають у цій системі (названі законодавцем першими у їх переліку) особливе місце. Ці нововведення мають настільки велике значення що вимагають подальшого теоретичного осмислення і прийняття фундаментальних практичних заходів [1, с. 157]. При такому підході тобто з'ясуванні сутності діяльності кожного з вказаних органів, необхідно здійснити системний аналіз їх функціонального призначення,

адже суттєвим для будь-якого поняття, є його визначення, що власне і розкриває його зміст.

Так, відповідно до частини 1 статті 4 Закону України від 14.10.2014 р. № 1700- VII «Про запобігання корупції», Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. Нормативний зміст II розділу цього Закону свідчить про те, що це, по своїй суті, скоріше превентивний державний орган; деякі з його функцій в антикорупційній сфері – аналітична, норма творча, контрольна, методична, координаційна, інформаційна – не впливають безпосередньо на стан корупції. Але інші є досить важливими. Так, НАЗК має вести Реєстр декларацій осіб уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, здійснюватиме обов'язкову повну перевірку поданих декларацій (за неподання ж декларацій, як відомо, введено кримінальну відповідальність – стаття 366-І Кримінального кодексу України), суб'єктів які: а) займають відповідальне та особливо відповідальне службове становище; б) займають посади пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків; в) подали декларацію у якій наявні невідповідності за результатами логічного та арифметичного контролю; г) члени сім'ї яких відмовились надати відомості для заповнення декларації. Крім того, воно може здійснювати вибіркоий моніторинг способу життя суб'єктів декларування. У разі виявлення факту недостовірних відомостей у декларації Агентство повідомляє про це правоохоронні органи які зобов'язані розпочати кримінальне провадження.

Отже, основне завдання НАЗК – це превенція, воно не має правоохоронної функції, немає права розслідувати корупційні злочини. Його завдання – аналіз декларацій чиновників на предмет незаконного збагачення та внесення завідомо неправдивих даних. Коли це агентство запрацює, сподіваємося, воно стане одним із основних джерел інформації для майбутніх досудових розслідувань. Усе викладене переконливо свідчить про законодавчу обґрунтованість і практичну доцільність утворення цього органу.

У відповідності до положень частини 1 статті 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (дали – НАБ України) Національне антикорупційне бюро України є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Як і НАЗК НАБ України є новим державним органом у сфері протидії корупції, однак, на відміну від першого є вже правоохоронним органом, основне функціональне призначення якого полягає у проведенні оперативно-розшукових заходів та здійсненні досудового розслідування корупційних злочинів [2, с. 39]. У діяльності НАБ України впроваджується посада детективів, яка є новою для України та передбачає об'єднання посад слідчого та оперативно-розшукового працівника. За повідомленням уряду до кінця поточного року передбачається створення в

країні служби із 250 антикорупційних детективів [3]. На нашу думку, це скоріше за все перспективна посада, яка буде запроваджена у майбутньому і в Службі фінансових розслідувань ДФС (замість податкової міліції) та Державному бюро розслідувань.

Отже, НАБ України – це основний правоохоронний орган у сфері протидії «елітної» корупції, орган кримінального переслідування найбільш небезпечних проявів корупції. У своїй діяльності Національне бюро взаємодіє з органами внутрішніх справ, Служби Безпеки України та іншими правоохоронними органами (ст. ст. 19¹, 19² вказаного закону). З цією метою, наприклад, 27 липня поточного року Міністерство юстиції, Міністерство внутрішніх справ та Національне антикорупційне бюро підписали Меморандум про співпрацю та доступ до баз даних щодо реєстрів нерухомості, бізнесу, актів цивільного стану, банкрутства тощо [4], а 7 серпня було підписано спеціальні накази НАБ та СБУ України про взаємодію в галузях оперативної роботи та забезпечення доступу до інформації [5].

Не менш важливим є процес реформування органів внутрішніх справ. Як відомо, на початку липня цього року Верховна Рада прийняла закони «Про органи внутрішніх справ» та «Про Національну поліцію». За першим Міністерство внутрішніх справ України бачиться як багатопрофільний орган, як цивільне відомство, що координуватиме на новітніх управлінських засадах державну політику з протидії злочинності й забезпечення громадської безпеки. У складі МВС, за ідеальним сценарієм, функціонуватимуть Національна поліція, Державна служба з надзвичайних ситуацій, Державна міграційна служба, Державна прикордонна служба, Національна гвардія.

Закон «Про Національну поліцію» можливо назвати «революційним», він регулює реформу, яка має відбуватися у найважливішій силовій структурі – Міністерстві внутрішніх справ. Так, згідно ч. 1 ст. 1 цього Закону Національна поліція України – це центральний орган виконавчої влади, якій служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. У складі поліції функціонують зокрема кримінальна поліція, органи досудового розслідування (ч. 3 ст. 13 Закону). На сьогодні триває процес створення (трансформації) цих органів, підрозділи яких спеціалізуються на корупційних злочинах що вчиняються всіма тими особами, які не віднесені до підслідності НАБ України.

Немає жодної потреби затягувати процес створення Державного бюро розслідувань відповідно до вимог нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Цей правоохоронний орган, на який покладатиметься розслідування найбільш небезпечних злочинів – злочини організованої злочинності, вбивства, тероризм тощо і який складатиметься з найбільш професійних детективів, має взяти на себе також і функцію розкриття та розслідування корупційних злочинів, вчинених працівниками НАБ України та органів прокуратури. З його створенням прокуратура має припинити виконувати тимчасову функцію досудового слідства. Є доцільним віднесення ДБР

також до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Незабаром планується утворити Національне агентство з питань розшуку та розпорядження активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. Відповідний законопроект з цього приводу подане. Передбачається, що нове Агентство, яке створюватиметься за французькою моделлю, буде максимально компактним та незалежним. Воно не є правоохоронним органом, буде підзвітним перед Верховною Радою та підконтрольним перед урядом. Агентство покликане вирішити проблему проведення професійної та своєчасної оцінки різних видів активів, збереження їх вартості, управління на етапі досудового і судового слідства, й після рішення про конфіскацію. Понад те, агентство може забезпечити і реалізацію таких активів за ринковою ціною. Звичайно, агентство не замінить правоохоронні органи, але допоможе їм вчасно виявляти злочинні акти і зніме зі слідчих тягар управління арештованим майном [6].

Традиційно питаннями боротьби з корупцією та організованою злочинністю займається Служба Безпеки України, яка є державним правоохоронним органом спеціального призначення. До кола повноважень СБУ серед інших належить, зокрема виявлення та розслідування певних корупційних правопорушень, вчинених організованими групами, злочинними організаціями. Як уже було зазначено, законодавець спеціально передбачає взаємодію НАБ саме зі службою безпеки України з цією метою у штатному розкладі Центрального апарату СБУ налічується штатна посада, до функціональних обов'язків якої входить здійснення взаємодії з Національним бюро (ст. 19¹ Закону).

Важлива роль у сфері запобігання корупції належить Міністерству юстиції України (далі – Мін'юст). Воно є відповідальним за розробку антикорупційних законопроектів, обов'язкову антикорупційну експертизу усіх законопроектів, презентує антикорупційну реформу, є держателем окремих Державних та Єдиних реєстрів. Зазначимо, що у період до утворення на початку діяльності НАЗК, Мін'юст має забезпечити запровадження Єдиного Державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та як тимчасовий держатель, забезпечити його ведення і функціонування до початку передачі Національному Агентству (п. 5 Постанови КМУ від 29.04.2015 р. № 265 «Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад Державної Антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки» (у редакції Постанови КМУ від 28.08.2015 року № 625)).

На відміну від вказаних вище органів, прокуратура України, згідно статті 1 Закону України від 14.10.2014 р. № 1697-VII «Про прокуратуру», становить єдину систему, яка в порядку, передбаченому цим Законом, здійснює встановлені Конституцією України функції з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави. На сьогодні триває реформування органів прокуратури та приведення її діяльності у відповідність до Європейських стандартів. Зазначений процес супроводжується практичною

імплементациєю нового законодавства щодо функцій та повноважень прокурорів, про що буде йтися більш детально далі. Більш того, із спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції фактично діють лише органи прокуратури та органи внутрішніх справ. Спеціалізована антикорупційна прокуратура, НАЗК, НАБ та ін. перебувають на стадії утворення. Через це майже третина норм чинного антикорупційного законодавства не працюють [7].

Органи прокуратури виконують такі конституційні функції: 1) нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудового слідства; 2) підтримання державного обвинувачення в суді; 3) представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом (пп. 1-3 Основного Закону). Слід зазначити що останні дві вказані функції прокуратури збережені і в запропонованих конституційних змінах щодо інституту прокуратури, а функцію нагляду за додержанням законів органами, які провадять ОРД, дізнання, досудове слідство трансформоване у функцію організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляду за негласною діяльністю органів правопорядку (ст. 131 – 1 Законопроект).

Згідно із законом про Національне антикорупційне бюро було передбачено створення при НАБ України антикорупційної прокуратури, яка є окремою спеціалізованою прокуратурою та входить до складу Генеральної прокуратури України, однак має діяти децентралізовано, незалежно. Один із авторів цієї публікації раніше, в одній із своїх публікацій висловлював думку про те, що не варто відкидати спеціалізацію як принцип побудови прокурорської системи, адже життя може викликати потребу створення нових спеціалізованих прокуратур – ювенальних та інших [8, с. 31]. Тому підтвердження є регламентоване статтею 8 Закону України «Про прокуратуру» (у ред. Закону України від 12.02.2015р. № 198–VIII) у Генеральній прокуратурі (на правах самостійного структурного підрозділу) Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, на яку покладаються такі функції:

1) здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, яке здійснюється Національним антикорупційним бюро України;

2) підтримання державного обвинувачення у відповідних кримінальних провадженнях;

3) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим Законом і пов'язаних із корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

У межах реалізації своїх функцій Спеціалізована антикорупційна прокуратура здійснює міжнародне співробітництво.

На виконання цих законодавчих вимог наказом Генерального прокурора України від 22 вересня 2015 року у структурі Генеральної прокуратури України утворено Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (на правах самостійного структурного підрозділу) у складі управління процесуального керівництва, підтримання державного обвинувачення та представництва в суді, а також двох відділів:

аналітично-статистичного та документального забезпечення. Відповідно до Закону її структуру та штатний розпис погоджено із директором Національного Антикорупційного Бюро України. Прокуратуру очолює заступник Генерального прокурора України – керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, який матиме першого заступника та заступника. Укомплектування Спеціалізованої антикорупційної прокуратури проходитиме на конкурсній основі у відповідності з процедурою, встановленою Положеннями Закону України «Про прокуратуру».

У сучасній літературі окреслюється правовий статус прокурора як суб'єкта реалізації Державної антикорупційної політики, якій полягає у наділенні його такими повноваженнями: а) виявляти, припиняти та розслідувати корупційні правопорушення; б) координувати діяльність правоохоронних органів з питань протидії корупції; в) здійснювати нагляд за додержанням законів у сфері запобігання і протидії корупції [9, с. 3]. З такими міркуваннями можна погодитись частково. Дійсно на прокуратуру покладено обов'язок здійснювати нагляд за додержанням законів, органами які здійснюють ОРД, дізнання, досудове слідство та координувати при здійсненні його нагляду діяльність правоохоронних органів (ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»). До речі, саме такий обов'язок (з координації органів виконавчої влади у протидії корупції) покладено на Раду національної безпеки і оборони (ст. 4 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони» (у ред. Закону України від 25.12.2014р. № 43-VIII)). Водночас законодавчо неврегульованим залишається питання координації прокуратурою діяльності з запобігання саме корупції правоохоронними органами.

Проте обов'язок з виявлення, припинення та розслідування корупційних правопорушень має покладатися, перш за все, ні на прокуратуру, а на інші правоохоронні органи (НАБ України, НАЗК України, СБУ України, МВС України, ДБР). Слід, зазначити що кримінально правова наука та законодавець вважають корупційними злочинами які передбачені у примітці до ст. 45 КК України, тобто злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368-369² цього Кодексу. Іншими словами під корупційним злочином у літературі розуміють передбачене Особливою частиною КК України суспільне небезпечне діяння, яке містить ознаки корупційного правопорушення [10, с. 76].

У свою чергу на прокуратуру покладено обов'язок зі здійснення нагляду за додержанням законів ні взагалі у всій сфері протидії та запобігання корупції (це було раніше), а лише при проведенні ОРД, дізнання та досудового слідства, (процесуального керівництва), зокрема слідчими підрозділами:

- 1) органів внутрішніх справ;
- 2) органів безпеки;
- 3) органів державного бюро розслідувань;
- 4) підрозділів детективів, підрозділів внутрішнього контролю Національного

антикорупційного бюро України. Повноваження прокурора з цього приводу окреслені у ст. 36 Кримінального-процесуального кодексу України.

За цією статтею прокурор виконує функцію процесуального керівника слідчого чи детектива. Тобто, здійснює нагляд за проведенням розслідування, у нашому випадку – детективами антикорупційного бюро. Детектив НАБ України низку рішень приймає сам, а низку – за погодженням із антикорупційним прокурором, проводять процесуальні дії на підставі рішень слідчого судді. Визначальне рішення, такі, як початок розслідування, оголошення підозри і найголовніше – передання обвинувального акту до суду – детектив не може прийняти без антикорупційного прокурора, який здійснює нагляд у конкретному кримінальному провадженні. Тобто, розпочати розслідування без антикорупційного прокурора неможливо.

У статті 121 чинної Конституції України чітко визначається одна з основних конституційних функцій прокуратури – підтримання державного обвинувачення в суді. Цю функцію закріплено і в ст. 22 Закону України «Про прокуратуру». Вимоги зазначених законодавчих актів визначають, що прокурори зобов'язані підтримувати державне обвинувачення в суді у всіх кримінальних корупційних провадженнях, які надійшли до їх з обвинувальним актом і які вони направили їх до суду.

Новизна представницької функції, яка зазначена в ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», полягає в тому що правове становище прокурора, яким він наділений у цивільному, господарському й адміністративному судочинстві, визначається у його конституційному статусі як суб'єкта представництва інтересів громадянина або держави в суді. Це мають бути насамперед цивільні позови прокурора як у кримінальному корупційному провадженні, так і позови (заяви) в інших судових процедурах. Зокрема про відшкодування збитків (шкоди), завданих державі внаслідок вчинення корупційного правопорушення (ст. 66 Закону України «Про запобігання корупції»), заяви до суду про скасування певних незаконних нормативно-правових актів та рішень, визнання не дійсними правочинів, укладених внаслідок порушень чинного законодавства (ст. ст. 67-68 цього Закону).

Слід звернути увагу на особливості нового позовного провадження у справах про визнання необґрунтованими активів та їх витребування (глава 9 розділу III Цивільного процесуального кодексу України), якою цій кодекс доповнено Законом України від 12.02.2015 р. № 198 – VIII). Законодавець покладає обов'язок з пред'явлення цих позовів до суду виключно на прокурорів (ст. 233¹ ЦПК України). Зокрема позов про визнання необґрунтованими активів та їх витребування від визначених у цій статті осіб подається в інтересах держави прокурором у продовж строку загальної позовної давності з дня набрання законної сили обвинувальним вироком що до особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

У зв'язку з викладеним на законодавчому рівні слід чітко закріпити повноваження прокурора з реалізації представницької функції. Адже з набранням чинності нового Закону України «Про прокуратуру» в повному обсязі, прокуратура

залишається єдиним спеціально уповноваженим органом у сфері протидії корупції права якого при виконанні своїх повноважень поза межами кримінального провадження взагалі нерегламентовані (наприклад, право отримувати документи або їх копії мати доступ до інформаційних баз даних державних органів, опитувати осіб у діяннях яких вибачаються ознаки корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення (крім злочину), тощо.

У сучасних умовах підвищений інтерес викликає питання боротьби з проявами корупції, зокрема у справах про відповідні адміністративні правопорушення. Непоодинокі випадки звільнення судами правопорушників від адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення у зв'язку з малозначністю (ст. 22 КУпАП). Тому слід законодавчо скасувати можливість звільняти правопорушників від адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Слід зазначити, що Законом України № 1700- VII від 14.10.2014 р. назву глави 13-А КУпАП було викладене в іншій редакції, а саме «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією»; також по іншому було викладено зміст статей 172⁴-172⁸ цього Кодексу. Прокурор, відповідно до частини 7 статті 23 Закону України «Про прокуратуру», у разі встановлення ознак адміністративного правопорушення, передбачених цими статтями може скласти протокол про адміністративне корупційне правопорушення. Відповідно до ч. 2 ст. 257 КУпАП «Протокол про вчинення адміністративного корупційного правопорушення разом з іншими матеріалами (очевидно, йдеться про документи, що можуть слугувати доказами у справі) надсилається до місцевого загального суду за місцем вчинення корупційного правопорушення». Таким чином, керівник органу прокуратури, або прокурор відповідної прокуратури може забезпечити свою участь у судовому розгляді цього протоколу.

Слід підтримати висловлену в літературі думку стосовно визначення відмінних особливостей прокурора як суб'єкта провадження в справах про адміністративні правопорушення. Такими особливостями є: мета і завдання прокурора; переважно факультативний характер його участі; одночасне здійснення прокурорського нагляду та можливість ініціювати притягнення особи до адміністративної відповідальності; участь у продовж усіх стадій цього провадження; право ініціювати притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення будь-якого адміністративного правопорушення; наявність

повноважень, що більше нікому не притаманні [11, с. 5].

Щойно викладене дозволяє не погодитись з пропозиціями обмежити функції та повноваження органів прокуратури лише сферою кримінальної юстиції [12]. Навпаки, діяльність прокурорів поза межами кримінально-правової сфери є корисною й така діяльність притаманна органам прокуратури багатьох держав. Тому у подальшому функція представництва, зокрема інтересів держави і суспільства в суді за прокуратурою має бути збережена.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонов С. Нові правоохоронні органи у системі боротьби з корупцією: науковий підхід / С. Антонов // *Право України*. – 2015. – № 5. – С. 157-161.
2. Скомаров О. Структура, зміст і особливості адміністративно правового статусу Національного антикорупційного бюро України / О. Скомаров // *Вісник прокуратури*. – 2015. – № 5. – С. 39-48.
3. Царьова К. Держава чесно служитиме людям / К. Царьова // *Урядовий кур'єр*. – 2014. – № 140.
4. Поліщук І. Найдти майно корупціонерів стане легше / І. Поліщук // *Урядовий кур'єр*. – 2015. – № 135.
5. Національне антикорупційне бюро України. Звіт: квітень-серпень 2015 року // *Урядовий кур'єр*. – 2015. – № 151.
6. Створить агентство яке розшукуватиме та повертатиме незаконні активи (редакційна) // *Голос України*, № 153 (6157). – 20 серпня 2015.
7. Заліско О. Боротьба з корупцією в умовах нового законодавства / О. Заліско // *Голос України*. – № 147 (6151). – 2015.
8. Руденко М. Спеціалізація як принцип побудови прокурорської системи України (науково-практичний прогноз) / М. Руденко // *Вісник Національної академії прокуратури України*. – 2012. – №3. – С. 27-32.
9. Линник А.В. Роль прокуратури у забезпеченні державної антикорупційної політики в Україні: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.: 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / А.В. Линник: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. – Х., 2014. – 20 с.
10. Мезенцева І. Визначення предмета корупційних злочинів / І. Мезенцева // *Вісник Національної академії прокуратури України*. – 2014. – № 5. – С. 76-81.
11. Колотило О.О. Участь прокурора в провадженні у справах про адміністративні правопорушення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / О.О. Колотило: Національна академія прокуратури України. – К., 2015. – 20 с.
12. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14.10.2014 р. № 1701-VII // *Голос України*. – № 206 (5956).